Uitstroom uit de langdurige bijstand

Sophie Doove
Alderina Dill
Manon Joosten
Bram Rouw

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00

www.cbs.nl

projectnummer 180184
Sector Dienstverlening en informatieverstrekking (SDI)
September 2018

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 3

Managementsamenvatting 4

1. Inleiding 6

2. Methode en data 7

2.1 Onderzoeksopzet 7

2.2 Methode: classificatieboom 7

2.3 Variabelen 8

3. Resultaten 11

Bijlage 1: Achtergrond classificatieboom 14

Bijlage 2: Leeswijzer bij de tabellenset 15

Managementsamenvatting

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft geanalyseerd wat langdurige bijstandsontvangers die uitstromen naar werk, onderscheidt van langdurige bijstandsontvangers die niet uitstromen. Binnen dit onderzoek zijn langdurige bijstandsontvangers personen die eind 2016 ten minste twee jaar aaneengesloten bijstand ontvingen of personen die minder dan 2 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen maar wel in de afgelopen drie jaar ten minste 24 maanden bijstand hadden ontvangen. Een langdurige bijstandsontvanger wordt gezien als uitstromer wanneer deze eind 2016 langdurig bijstand ontving en op 30 november 2017 geen bijstand meer ontving én een baan als werknemer had.

De analyse gebeurde met behulp van een zogeheten classificatieboom. Deze classificatieboom geeft inzicht in welke groepen boven- en benedengemiddeld vaak uitstromen uit de langdurige bijstand. De uitstroomkans van de groepen die zijn gemaakt, is maximaal 16,7 procent en minimaal 1,4 procent. De uitstroom van de gehele onderzoekspopulatie is 5,3 procent.

De meest onderscheidende kenmerken voor het voorspellen van uitstroom zijn leeftijd en Human Capital Index (HCI). Een leeftijd boven de 49 jaar en een lage HCI, hebben een negatieve invloed op uitstroom. Tot deze groep behoort een groot deel van de populatie langdurige bijstandsontvangers (40 procent). De uitstroomkans voor deze groep is met 1,4 procent veel lager dan gemiddeld. Het tegenovergestelde geldt voor een jongere leeftijd en hogere HCI. Personen van 49 jaar of jonger met een gemiddelde of hoge HCI, hebben met 16,7 procent uitstroom de grootste uitstroomkans. Dat is ruim drie keer zo veel als de uitstroom bij de gehele onderzoekspopulatie, waar het percentage dus 5,3 procent is. Deze groep met personen van 49 jaar of jonger met een gemiddelde of hoge HCI is wel veel kleiner. Tot deze groep behoort 9,2 procent van alle personen die eind 2016 langdurig in de bijstand zit. Personen van 49 jaar of jonger met een lage HCI, vormen bijna de helft (47,5 procent) van de langdurige bijstandsontvangers. De kans op uitstroom is voor hen, met 6,2 procent, net iets hoger dan gemiddeld.

Daarnaast komt uit de analyse dat wel of niet gebruik maken van een *overige* re-integratievoorzieningen zoals opgenomen in de Statistiek Re-integratie door Gemeenten (SRG) voor deze groep, relevant is. Iets minder dan de helft van de langdurige bijstandsontvangers van 49 jaar of jonger met een lage HCI, ontving in 2016 een overige SRG-voorziening. De kans op uitstroom binnen de groep die een overige SRG-voorziening ontving in 2016 was aanmerkelijk hoger (9,5 procent) dan voor de groep waar dit niet het geval was (3,9 procent).

Een andere bevinding is dat de uitstroomkans voor mannen over het algemeen hoger ligt dan voor vrouwen. De classificatieboom laat zien dat voor een aantal specifieke groepen langdurige bijstandsontvangers de uitstroomkans aanzienlijk toeneemt als deze personen van het mannelijke geslacht zijn. Zo is de uitstroomkans voor de hierboven beschreven overige SRG-ontvangers 12,9 procent voor mannen en 7 procent voor vrouwen. Personen van 37 jaar of jonger met een lage HCI die geen gebruik maken van een overige SRG-voorziening hebben een uitstroomkans van 9 procent als zij man zijn in vergelijking tot 4 procent voor vrouwen in deze groep. Eenzelfde patroon is te zien voor personen tussen de 37 en 50 jaar die gebruik maakte van een overige SRG-voorziening in 2017. Voor mannen in deze groep is de uitstroomkans twee keer zo hoog als voor vrouwen (7,9 procent voor mannen en 3,7 procent voor vrouwen).

Een laatste bevinding is dat gehuwde vrouwen, binnen de groep 49 jaar of jonger met een lage HCI en een overige SRG-voorziening, een lagere kans op uitstroom (3,6 procent) hebben dan de gemiddelde langdurig bijstandsgerechtigde, en ongehuwde vrouwen een hogere kans (7,8 procent).

Al met al geven de uitkomsten van de classificatieboom een duidelijk beeld van groepen langdurige bijstandontvangers met meer of minder kans op uitstroom. Deze inzichten kunnen gebruikt worden door beleidsmakers om de uitstroom uit de langdurige bijstand te bevorderen.

1. Inleiding

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is bezig met een beleidsdoorlichting van de Participatiewet. In dat kader is er behoefte aan meer inzicht in de groep personen die langdurig in de algemene bijstand zit. Het gaat om de volgende onderwerpen:

a) Meer kennis over veel voorkomende combinaties van kenmerken van langdurige bijstandsontvangers;
b) Verschillen tussen gemeenten in de uitstroom naar werk van deze groep;
c) Inzicht in de groepen van langdurige bijstandsontvangers die al dan niet uitstromen naar werk.

Om in deze informatiebehoefte te voorzien, heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) aanvullend statistisch onderzoek uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek worden weergegeven in een tabellenset en dit rapport.

Binnen dit onderzoek zijn langdurige bijstandsontvangers personen die eind 2016 ten minste twee jaar aaneengesloten bijstand ontvingen of personen die minder dan 2 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen maar wel in de afgelopen drie jaar ten minste 24 maanden bijstand hadden ontvangen. Een langdurige bijstandsontvanger wordt gezien als uitstromer wanneer deze eind 2016 langdurig bijstand ontving en op 30 november 2017 geen bijstand meer ontving én een baan als werknemer had.

De tabellenset bevat informatie over onderscheidende combinaties van kenmerken van de personen die eind 2016 al dan niet langdurig in de bijstand zaten. Ook wordt inzicht gegeven in het aantal dat tussen eind 2016 en eind 2017 uitstroomde naar een baan, hoe dit tussen gemeentes verschilt, en hoe dit verschilt tussen regio's met een laag, middelmatig of hoog beschikbaar aantal banen.

Om meer inzicht te geven in de profielen van langdurige bijstandsontvangers die al dan niet uitstromen naar werk, is een classificatieboom-analyse uitgevoerd. Het resultaat van deze analyse en een toelichting op de methode worden beschreven in dit rapport. Het is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 beschrijft de gebruikte data, variabelen en de populatie. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de gebruikte methode, de classificatieboom. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste resultaten van de classificatieboom beschreven. Bijlage 1 bevat extra informatie over de classificatieboom zoals de technische keuzes en meer informatie over het algoritme. Bijlage 2 van dit rapport bevat een leeswijzer bij de tabellenset. De resultaten in deze leeswijzer staan los van de classificatieboom-analyse en de overige onderdelen in dit rapport.

2. Methode en data

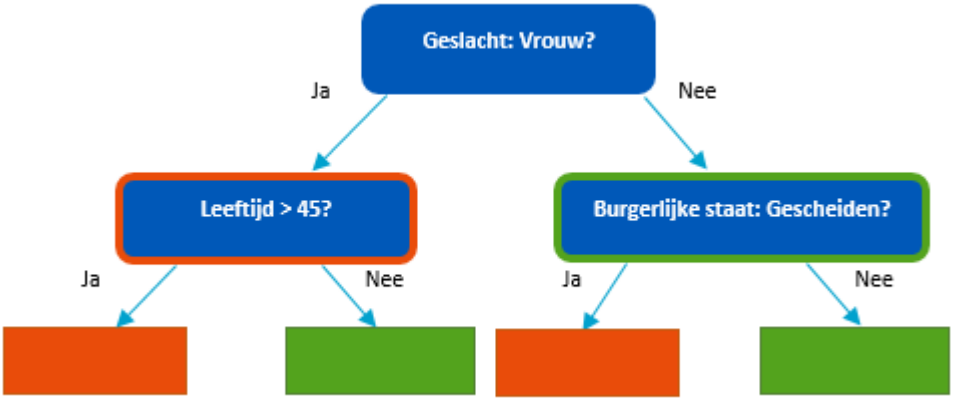
2.1 Onderzoeksopzet

Het doel van dit deel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in hetgeen de uitstromende langdurige bijstandsontvangers onderscheidt van langdurige bijstandsontvangers die niet uitstromen naar werk. Oftewel, om profielen vast te stellen van personen die na langdurig in de bijstand hebben gezeten, uitstromen naar werk. De methode die hiervoor gebruikt wordt, is een classificatieboom. Hierbij wordt gekeken naar verschillende achtergrondkenmerken van zowel uitstromers als niet-uitstromers.

2.2 Methode: classificatieboom

Een classificatieboom probeert met een algoritme een populatie in zo homogeen mogelijke groepen te verdelen aan de hand van een aantal verklarende variabelen. In dit geval betekent dit dat het algoritme groepen probeert te maken met meer of juist minder uitstromers dan gemiddeld binnen de groep langdurige bijstandontvangers. Het gebruikte algoritme begint met de hele populatie, en verdeelt deze vervolgens in steeds kleinere en homogenere groepen aan de hand van de verklarende variabelen. In elke stap probeert het algoritme alle variabelen uit, meet voor elke variabele hoeveel homogener de groepen door splitsing zouden worden, en kiest de variabele uit die het hoogste scoort. Met deze variabele maakt de boom twee nieuwe groepen, die vervolgens opnieuw verbeterd worden in de volgende stap. Het resultaat van dit hele proces kan je uitbeelden als een diagram met een boomstructuur, vandaar de naam. Het classificatieboom algoritme kan op verschillende manieren worden ingesteld. De keuzes die hierbij zijn gemaakt worden toegelicht in *Bijlage 1*.

Figuur 1 geeft een voorbeeld van een heel kleine hypothetische classificatieboom. De blauwe afgeronde rechthoeken bevatten steeds een kenmerk op basis waarvan de groep op het volgende niveau opgesplitst wordt. Personen die voldoen aan het kenmerk volgen de linker pijl (‘Ja’) en personen die hier niet aan voldoen volgen de rechter pijl (‘Nee’). Een oranje omlijnde rechthoek geeft benedengemiddelde uitstroom aan en een groen omlijnde rechthoek geeft een bovengemiddelde uitstroom aan. Wanneer een extra uitsplitsing geen extra onderscheid meer oplevert in de mate van uitstroom eindigt een vertakking van de boom met een groene of oranje rechthoek. Ook bij deze uitkomsten-rechthoeken betekent oranje benedengemiddelde uitstroom en groen bovengemiddelde uitstroom.

Figuur 1 Voorbeeld van een classificatieboom

In deze hypothetische boom is 'Geslacht' het kenmerk dat van alle variabelen het beste uitstromers kan onderscheiden van niet-uitstromers. De bovenste rechthoek geeft aan dat de populatie opgesplitst wordt naar geslacht. Vrouwen volgen de 'Ja'-pijl en mannen volgen de 'Nee'-pijl naar het tweede niveau van de figuur. De oranje en groen omlijnde rechthoeken op het tweede niveau laten zien dat de uitstroom voor vrouwen lager dan gemiddeld is (oranje omlijnd) en voor mannen hoger dan gemiddeld (groen omlijnd). Vervolgens geldt voor vrouwen dat de variabele 'Leeftijd' het beste de groepen onderscheidt, en voor mannen is dat hun 'Burgerlijke staat'. In *figuur 2* (hoofdstuk 4) wordt op een vergelijkbare manier de uiteindelijke classificatieboom van dit onderzoek weergegeven, en hoofdstuk 4 geeft hier een toelichting op.

2.2.1 Populatie

De populatie waarvoor de classificatieboom is toegepast, bestaat uit de personen die eind 2016 in de Basisregistratie Personen (BRP) stonden ingeschreven en tussen de 18 jaar en 65 jaar plus 6 maanden oud zijn en langdurig bijstand ontvingen. In totaal bestaat de populatie uit 330 300 langdurige bijstandsontvangers, waarvan er 17 590 uitstroomden naar werk tussen eind 2016 en november 2017. Langdurige bijstandsontvangers zijn personen die ten minste twee jaar aaneengesloten bijstand ontvingen of personen die minder dan 2 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen maar wel in de afgelopen drie jaar ten minste 24 maanden bijstand hadden ontvangen.

2.2.2 Samenstelling bestand

Voor dit onderzoek is een onderzoeksbestand samengesteld op basis van bestanden uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB) van het CBS. In het bestand zijn variabelen opgenomen die nodig zijn om de populatie af te bakenen en voor de classificatie.

Naast de bestanden uit het SSB, is ook gebruik gemaakt van twee bestanden van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Deze bestanden bevatten twee kenmerken op gemeenteniveau: de beschikbaarheid van werk en het gemeentecluster.

De variabelen die in dit onderzoek zijn gebruikt, worden hieronder uitgebreider toegelicht. *Tabel 1* bevat een compleet overzicht van alle gebruikte variabelen. Voor meer informatie over de variabelen en de bronbestanden, zie de technische toelichting in de bijbehorende tabellenset.

2.3 Variabelen

2.3.1 Doelvariabele: uitstroom

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hetgeen de uitstromende langdurige bijstandsontvangers onderscheidt van langdurige bijstandsontvangers die niet uitstromen naar werk. De doelvariabele is dus uitstroom. Er is sprake van uitstroom wanneer een persoon eind 2016 langdurig bijstand ontving en op 30 november 2017 geen bijstand meer ontving én een baan als werknemer[1] had.

2.3.2 Variabelen voor classificatie

In dit onderzoek waren er 30 variabelen waaruit het classificatieboom algoritme kon kiezen om uitstromers te onderscheiden, zie *tabel 1* voor een overzicht hiervan.

[1] Zelfstandigen worden binnen dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Tabel 1 Variabelen die zijn gebruikt in het classificatieboom algoritme

Nr.	Naam (*=in boom)	Toelichting
1	Leeftijd*	Leeftijd op 31 december 2016 volgens BRP.
2	Geslacht*	Variabele waarmee onderscheid wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen. Bij een geslachtswijziging wordt het laatst bekende geslacht gehanteerd.
3	Migratieachtergrond*	Personen hebben een migratieachtergrond als ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren (de eerste generatie) en personen die in Nederland zijn geboren (de tweede generatie). Ook wordt onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse migratieachtergronden.
4	Burgerlijke staat*	Formele positie (gehuwd, verweduwd, gescheiden, ongehuwd) van een persoon eind 2016 waarbij wordt verwezen naar het huwelijk en het geregistreerd partnerschap. Het geregistreerd partnerschap en het huwelijk worden op dezelfde wijze behandeld.
5	Plaats in het huishouden	Plaats die een persoon in een huishouden inneemt ten opzichte van de referentiepersoon van het huishouden eind 2016. Dit kan zijn: thuiswonend, alleenstaande, samenwonend (gehuwd of ongehuwd) zonder kinderen, samenwonend (gehuwd of ongehuwd) met kinderen, ouder in eenouderhuishouden of overig.
6	Type huishouden	Particuliere en institutionele huishoudens ingedeeld in zes typen (meetmoment eind 2016): eenpersoonshuishoudens, (on)gehuwd paar zonder kinderen, (on)gehuwd paar met kinderen, eenouderhuishouden, overig huishouden of institutioneel huishouden.
7	Beschikbaarheid van werk	Beschikbaarheid van werk per gemeente in januari 2016 volgens Atlas voor Gemeenten. Dit wordt gedefinieerd als de gemiddelde beschikbaarheid van banen voor de beroepsbevolking (gecorrigeerd voor reistijd, concurrentie en grenspendel). Beschikbare banen die binnen acceptabele reistijd van de woongemeente liggen worden hierbij ook meegerekend.
8	Gemeentecluster met 3 categorieën	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in één van de volgende typen gemeenteclusters woont eind 2016: stedelijke gemeente (inclusief stedelijke agglomeratie), landelijke/plattelands- gemeente of gemeente met rijke inwoners
9	Gemeentecluster met 4 categorieën	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in één van de volgende typen gemeenteclusters woont eind 2016: stedelijke agglomeratie, stedelijke gemeente, landelijke/plattelands- gemeente of gemeente met rijke inwoners.
10	Gemeentecluster: Stedelijke agglomeratie	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
11	Gemeentecluster: Studentenstad	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
12	Gemeentecluster: Middelgrote stedelijke gemeenten	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
13	Gemeentecluster: Krimpende plattelandssteden	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
14	Gemeentecluster: Middelgrote landelijke gemeenten	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.

Nr.	Naam (*=in boom)	Toelichting
15	Gemeentecluster: Gewone plattelandsgemeenten	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
16	Gemeentecluster: Krimpende plattelandsgemeenten	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
17	Gemeentecluster: Gemeente met rijke inwoners	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in dit type gemeente woont eind 2016.
18	Human Capital Index (HCI): Laag*	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet een lage HCI heeft. De HCI bestaat uit het opleidingsniveau (in 2015) voor personen onder de 27 jaar en het arbeidsverleden (cumulatief arbeidsinkomen over de jaren 2011 t/m 2015) voor personen boven de 40 jaar. Voor personen van 27 t/m 40 jaar is de HCI een combinatie van opleidingsniveau en arbeidsverleden.
19	Human Capital Index (HCI): Midden	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet een gemiddelde HCI heeft. De HCI bestaat uit het opleidingsniveau (in 2015) voor personen onder de 27 jaar en het arbeidsverleden (cumulatief arbeidsinkomen over de jaren 2011 t/m 2015) voor personen boven de 40 jaar. Voor personen van 27 t/m 40 jaar is de HCI een combinatie van opleidingsniveau en arbeidsverleden.
20	Human Capital Index (HCI): Hoog	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet een hoge HCI heeft. De HCI bestaat uit het opleidingsniveau (in 2015) voor personen onder de 27 jaar en het arbeidsverleden (cumulatief arbeidsinkomen over de jaren 2011 t/m 2015) voor personen boven de 40 jaar. Voor personen van 27 t/m 40 jaar is de HCI een combinatie van opleidingsniveau en arbeidsverleden.
21	SRG 2016: Overige voorzieningen*	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in 2016 gebruik heeft gemaakt van een *overige* re-integratievoorziening zoals opgenomen in de Statistiek Re-integratie door Gemeenten (SRG).
22	SRG 2017: Overige voorzieningen*	Variabele die aangeeft of een persoon wel of niet in 2017 gebruik heeft gemaakt van een *overige* re-integratievoorziening zoals opgenomen in de Statistiek Re-integratie door Gemeenten (SRG).
23	Gebruik gemaakt van GGZ	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van GGZ zorg in 2015.
24	Medicijngebruik: Depressie	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van medicatie tegen depressie in 2016.
25	Medicijngebruik: Psychose	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van medicatie tegen psychose in 2016.
26	Medicijngebruik: Verslaving	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van medicatie tegen verslaving in 2016.
27	Medicijngebruik: Tot 4 medicijnhoofdgroepen	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van maximaal 3 medicijnhoofdgroepen in 2016 .
28	Medicijngebruik: 4 of 5 medicijnhoofdgroepen	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van 4 of 5 medicijnhoofdgroepen in 2016 .
29	Medicijngebruik: 6 of 7 medicijnhoofdgroepen	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van 6 of 7 medicijnhoofdgroepen in 2016 .
30	Medicijngebruik: 8 of meer medicijnhoofdgroepen	Variabele die aangeeft of een persoon gebruik heeft gemaakt van 8 of meer medicijnhoofdgroepen in 2016.

3. Resultaten

3.1.1 Toelichting bij de figuur

De classificatieboom die dit onderzoek oplevert, is te zien in *figuur 2*[2]. Met deze boom kun je testen of een persoon of groep langdurige bijstandsontvangers na een jaar een grotere kans dan gemiddeld heeft op uitstroom uit de bijstand. Dit doe je door van boven naar beneden door de boom te 'lopen'.

De boom in deze figuur zit als volgt in elkaar. De boom bestaat uit beslisregels, pijlen, en uitkomsten. De beslisregels (knopen) zien eruit als blauwe afgeronde rechthoeken. In een knoop staat steeds één criterium, dat beantwoordt kan worden met 'ja' of 'nee'. Aan een beslisregel-rechthoek zitten altijd twee pijlen (takken) naar beneden. Personen waarvoor het criterium in de knoop beantwoord kan worden met 'ja', volgen de tak naar linksonder. Personen waarvoor het criterium niet geldt, volgen de tak naar rechtsonder. Dit gaat zo door totdat je een groene of oranje rechthoek bereikt. Dit zijn de uitkomsten. Elke uitkomst-rechthoek staat voor een groep personen. In de beslisregels en uitkomsten-rechthoeken is het totaal aantal personen binnen deze groep weergegeven, aangeduid met 'populatie', en het aantal personen binnen deze groep dat is uitgestroomd, aangeduid met 'uitstroom'.

Is de rechthoek groen (of groen omlijnd)? Dan is de kans op uitstroom groter dan de kans op uitstroom in de totale populatie. Is de rechthoek oranje (of oranje omlijnd)? Dan is de kans op uitstroom kleiner dan de kans op uitstroom in de totale populatie. Van de 330 300 langdurige bijstandsontvangers stromen er 17 590 uit. De kans op uitstroom in de populatie is dus 5,3 procent.

3.1.2 Eigenschappen van de boom

De boom is zo samengesteld dat hoe hoger een criterium in de boom staat, des te belangrijker bijbehorende variabele is om uitstromers van niet-uitstromers te onderscheiden. De variabele die bovenaan in de boom staat is leeftijd, meer specifiek: 49 jaar of ouder. Deze variabele is dus zeer bepalend voor of je uitstroomt of niet. Achtergrondkenmerken onderaan de boom, zoals 1e generatie niet-westerse migratieachtergrond, is veel minder relevant voor uitstroom. Tot slot zijn er ook veel achtergrondkenmerken die niet in de boom terechtkomen. Deze kenmerken zijn nog minder of niet relevant voor de kans op uitstroom.

3.1.3 Beschrijving resultaten

Zoals te zien is in *figuur 2*, zijn er zes uitkomstgroepen waarbij de kans op uitstroom hoger is dan gemiddeld in de hele populatie. Deze groepen zijn te vinden in de groene rechthoeken. Door de weg door de boom te volgen, kom je bij de groepen personen (rechthoeken). Zo kom je bij een groene rechthoek door de weg te volgen van leeftijd boven de 49 jaar en geen lage HCI. In deze groep zitten 10 650 personen (3,2 procent van totale populatie) en is de kans op uitstroom 8,7 procent. In tegenstelling tot de groep in de oranje rechthoek ernaast, waar 40 procent van de langdurige bijstandsontvangers toebehoort, is de kans op uitstroom hier dus groter dan de kans op uitstroom voor de hele populatie. De groep in de oranje rechthoek is de groep personen met een leeftijd boven de 49 jaar en een lage HCI. Deze groep heeft, met gemiddeld 1,4 procent uitstroom, de laagste kans op uitstroom.

Als je de weg door de boom volgt via de leeftijd van 49 jaar of jonger en geen lage HCI, kom je bij een andere groene rechthoek. In deze rechthoek zitten 30 410 personen (9,2 procent van de populatie) waarbij de kans op uitstroom 16,7 procent is. Dit is de groep met de hoogste kans op uitstroom in de

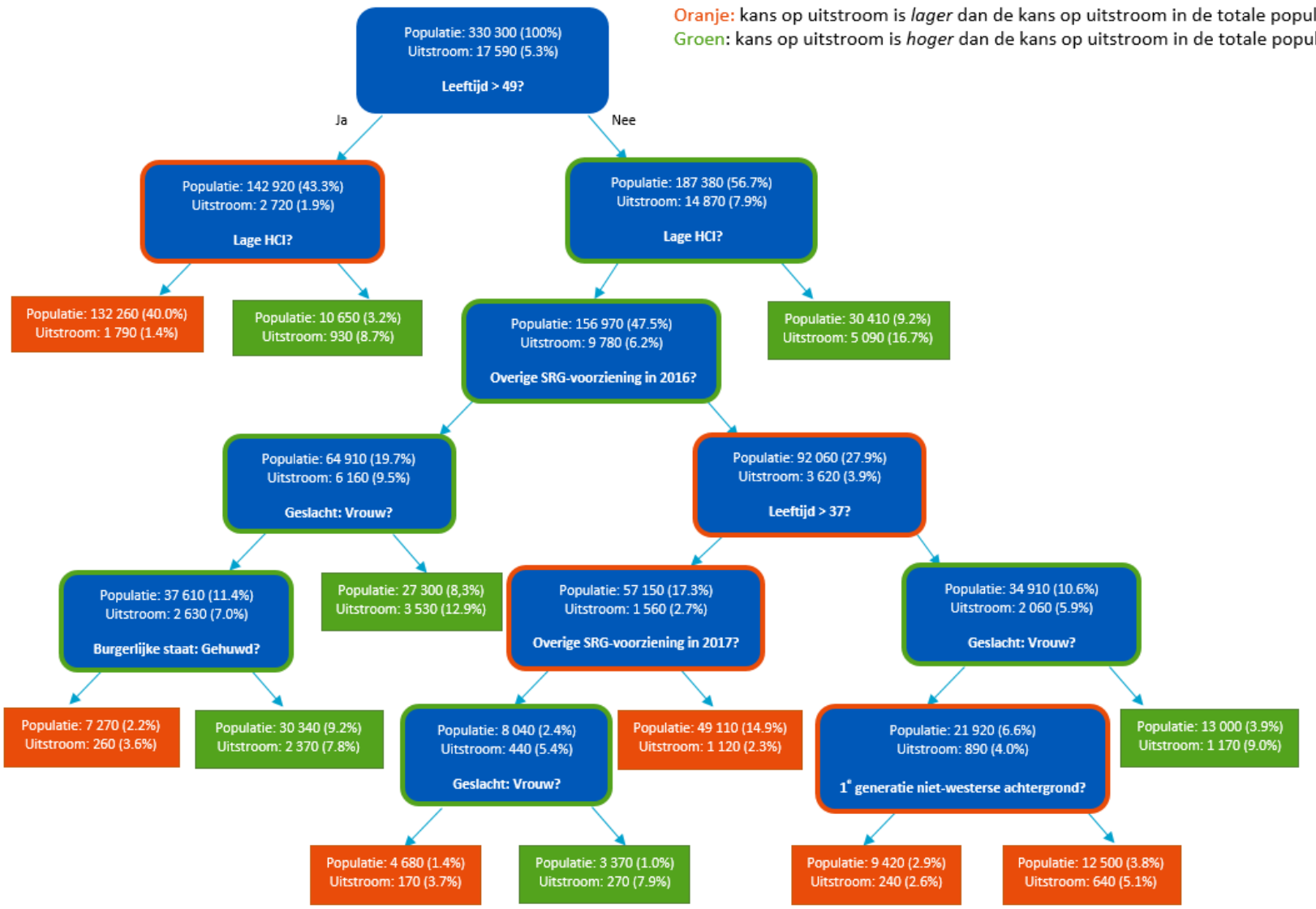
[2] De validiteit van de boom is gecontroleerd en goed bevonden. Zie voor een toelichting bijlage 1.

boom. Voor personen van 49 jaar of jonger met een gemiddelde of hoge HCI is de kans op uitstroom uit de langdurige bijstand dus het grootst.

Voor personen van 49 jaar of jonger met een lage HCI, zijn er nog andere kenmerken die van invloed zijn op de kans op uitstroom. Zo is in de blauwe rechthoek met de beslisregel 'Overige SRG-voorziening in 2016' te zien dat de kans op uitstroom met alleen deze twee kenmerken 6,2 procent is. Als een persoon vervolgens aan nog andere kenmerken voldoet, kan de kans op uitstroom hoger worden. Lager in de boom zijn namelijk nog groepen mensen te vinden met een hogere uitstroomkans.

Zo is in het midden te zien dat als je 49 jaar of jonger bent, een lage HCI hebt, gebruik maakt van een overige SRG-voorziening in 2016 én man bent, de kans op uitstroom 12,9 procent is. Voldoe je wel aan de bovenstaande criteria, maar ben je een vrouw die gehuwd is, dan is de kans op uitstroom lager, namelijk 3,6 procent. Ben je als vrouw niet-gehuwd, dan wordt de kans op uitstroom verhoogd naar 7,8 procent. Dit is dus een verdubbeling van de kans op uitstroom vergeleken met gehuwde vrouwen in deze groep.

Ben je 49 jaar of jonger met een lage HCI en heb je in 2016 geen gebruik gemaakt van een overige SRG-voorziening, dan is de kans op uitstroom ook laag, namelijk 3,9 procent. Andere achtergrondkenmerken kunnen er dan voor zorgen dat de kans op uitstroom wordt verhoogd. Ben je namelijk jonger dan 37 jaar en man, dan is de kans op uitstroom 9 procent. De uitstroom van vrouwen met deze kenmerken is benedengemiddeld, namelijk 4 procent. Ben je tussen de 37 en 49 jaar, man en heb je in 2017 gebruik gemaakt van een overige SRG-voorziening dan wordt de kans op uitstroom verhoogd van 3,9 procent naar 7,9 procent.

Figuur 2 Classificatieboom voor uitstroom uit de langdurige bijstand

Bijlage 1: Achtergrond classificatieboom

Keuzes en instellingen

Het boomalgoritme probeert groepen te creëren die zo goed mogelijk uitstroom of juist geen uitstroom voorspellen. Omdat in de totale populatie langdurige bijstandsontvangers slechts 5,3 procent uitstroomt, was het voor het boomalgoritme moeilijk om een boom te produceren met groepen met relatief veel uitstromers. Daarom is bij het boomalgoritme een extra voorwaarde toegevoegd die stelt dat het belangrijker is om een uitstromer correct in te delen dan een niet-uitstromer. Op deze manier wordt een groep waarin nog een beperkt aantal uitstromers zitten, mogelijk toch verder opgesplitst, om de fout 'uitstromer foutief als niet-uitstromer geclassificeerd' zoveel mogelijk te voorkomen.

Daarnaast heeft het algoritme parameters waarmee je eisen kunt stellen aan de structuur van de boom. Er is daarbij aangegeven dat de boom maximaal 30 lagen diep mag zijn, en dat een groep altijd minimaal 300 personen moet bevatten. Bij deze grootte kan je namelijk redelijkerwijs aannemen dat het niet puur toeval is dat mensen met deze eigenschappen uitstromen. Verder is aangegeven hoezeer de homogeniteit moet verbeteren om een splitsing ook daadwerkelijk uit te voeren via de *complexity parameter*. Hierbij is aangegeven dat ook kleine verbeteringen nog meegenomen worden.

Validatie

De boom is uitgebreid getest. De boom is onderworpen aan tienvoudige kruisvalidatie. Dit betekent dat er 10 keer een boom is gemaakt op basis van 90 procent van de dataset, en deze 10 bomen zijn vergeleken met de uiteindelijke boom. Dit leverde in alle gevallen erg vergelijkbare bomen op. Bovendien bleek dat de takken die relatief het vaakst voorkwamen in de testbomen ook allemaal in de uiteindelijke boom zitten. Daarom kan geconcludeerd worden dat de boom in *figuur 1* een betrouwbare classificatie maakt van uitstromers uit de bijstand.

Bijlage 2: Leeswijzer bij de tabellenset

In de overige onderdelen van dit rapport worden de resultaten van de classificatieboom-analyse beschreven. Hiermee wordt inzicht gegeven in de groepen van langdurige bijstandsontvangers die al dan niet uitstromen naar werk. Naast dit rapport hoort bij dit onderzoek ook een tabellenset. Deze tabellenset is ontwikkeld om informatie te verschaffen over onderscheidende combinaties van kenmerken van de personen die eind 2016 al dan niet langdurig in de bijstand zaten. Ook wordt inzicht gegeven in verschillen tussen gemeenten in de uitstroom naar werk van deze groep. De tabellenset bevat in totaal 11 tabellen en één figuur.

In tabellen 1 t/m 10 is steeds onderscheid gemaakt tussen tabellen waarin de kenmerken zijn weergegeven van personen die al dan niet langdurig bijstand ontvingen en tabellen die inzoomen op de langdurige bijstandsontvangers. Tabellen 1, 3, 5, 7 en 9 maakt onderscheid naar:

1) Totaal (exclusief bijstandsontvangers): Dit zijn personen die geen bijstand ontvingen eind 2016;
2) Kortdurende bijstand: Dit zijn personen die eind 2016 korter dan twee jaar bijstand ontvingen en niet de afgelopen drie jaar tenminste 24 maanden bijstand hebben ontvangen;
3) Langdurige bijstand: Personen die eind 2016 ten minste twee jaar aaneengesloten bijstand ontvingen en de personen die eind 2016 minder dan 2 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen maar de afgelopen drie jaar wel ten minste 24 maanden bijstand hadden ontvangen ('hoppers').

De kenmerken van deze langdurige bijstandsontvangers worden in tabellen 2, 4, 6, 8 en 10 uitgesplist naar:

1) Personen die eind 2016 ten minste 5 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen;
2) Hoppers: Personen die eind 2016 minder dan 2 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen maar de afgelopen drie jaar ten minste 24 maanden bijstand hadden ontvangen;
3) Uitstromers: Personen die eind 2016 bijstand ontvingen en op 30 november 2017 geen bijstand meer ontvingen en een baan als werknemer hadden.

Tabellen 1 t/m 10 geven steeds dezelfde achtergrondkenmerken weer. De tabellen bevatten zowel aantallen als kolompercentages. Met behulp van de kolompercentages kan de samenstelling van de verschillende groepen met elkaar worden vergeleken. Naast de aantallen en kolompercentages per groep, worden de achtergrondkenmerken per groep ook met een aantal specifieke kenmerken gekruist. In tabellen 1 en 2 worden alle achtergrondkenmerken gekruist met leeftijd in drie klassen, in tabellen 3 en 4 met HCI, in tabellen 5 en 6 met plaats in het huishouden (alleenstaande en eenouderhuishouden), in tabellen 7 en 8 met Nederlandse en migratieachtergrond (westers en niet-westers) en in tabellen 9 en 10 met gemeentecluster. De kruisingen leveren aanvullende inzichten op.

Tabel 11 bevat de uitstroom uit langdurige bijstand naar een baan als werknemer tussen eind 2016 en 30 november 2017. Tot slot wordt in figuur 1 uitstroom uit de langdurige bijstand en beschikbaarheid van werk weergegeven.

Achtergrondkenmerken per groep

Zoals hierboven genoemd verschillen tabellen 1 en 2, tabellen 3 en 4, tabellen 5 en 6 en tabellen 7 en 8 wat betreft het achtergrondkenmerk waarmee gekruist wordt. De tabellen bevatten daarnaast ook de resultaten voor de totale groepen. In dit onderdeel gaan we eerst in op een aantal opvallende resultaten van deze totale groepen. Hierbij wordt steeds verwezen naar tabellen 1 en 2. De besproken uitkomsten uit tabel 1 zijn ook terug te vinden in tabellen 3, 5, 7 en 9 (uitkomsten met betrekking tot

totaal (excl. bijstandontvangers), kortdurende bijstand en langdurige bijstand). De besproken uitkomsten uit tabel 2 zijn ook terug te vinden in tabellen 4, 6, 8 en 10 (uitkomsten met betrekking tot personen die 5 jaar of langer aangesloten bijstand ontvingen, hoppers en uitstromers). Pas in het volgende onderdeel van deze leeswijzer gaan we in op de kruisingen met specifieke achtergrondkenmerken.

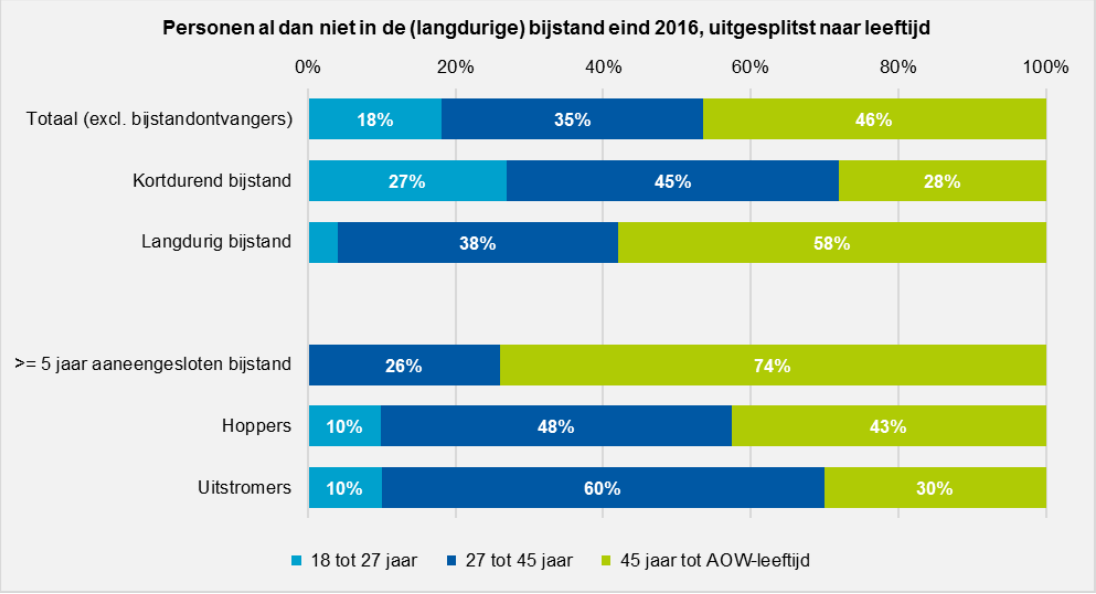
Eind 2016 ontving 71 procent van de bijstandsontvangers langdurig bijstand (tabel 1). Eind 2016 ontving 47 procent van de langdurige bijstandsontvangers al 5 jaar of langer aaneengesloten bijstand en was 13 procent hopper (tabel 2). Tussen eind 2016 en 30 november 2017 is 5 procent van de personen die eind 2016 langdurig in de bijstand zaten uitgestroomd uit de bijstand (tabel 2).

Geslacht

In de tabel 1 is te zien dat de subpopulatie langdurig in de bijstand eind 2016 voor een groter deel uit vrouwen (59 procent) bestond. In de groepen die geen of kortdurend bijstand ontvingen kwamen ongeveer evenveel mannen als vrouwen voor. In tabel 2 valt op dat langdurige bijstandsontvangers die uitstromen juist net iets vaker man waren (54 procent).

Leeftijd

Zoals in tabellen en onderstaande figuur is te zien, waren langdurige bijstandontvangers vaker dan personen die geen of kortdurend bijstand ontvingen 45 jaar of ouder. Personen die 5 jaar of langer aaneengesloten bijstand ontvingen, behoorde nog vaker tot deze hogere leeftijdscategorie. Uitstromers, maar ook hoppers, waren juist vaker jonger dan 45 jaar.

Migratieachtergrond

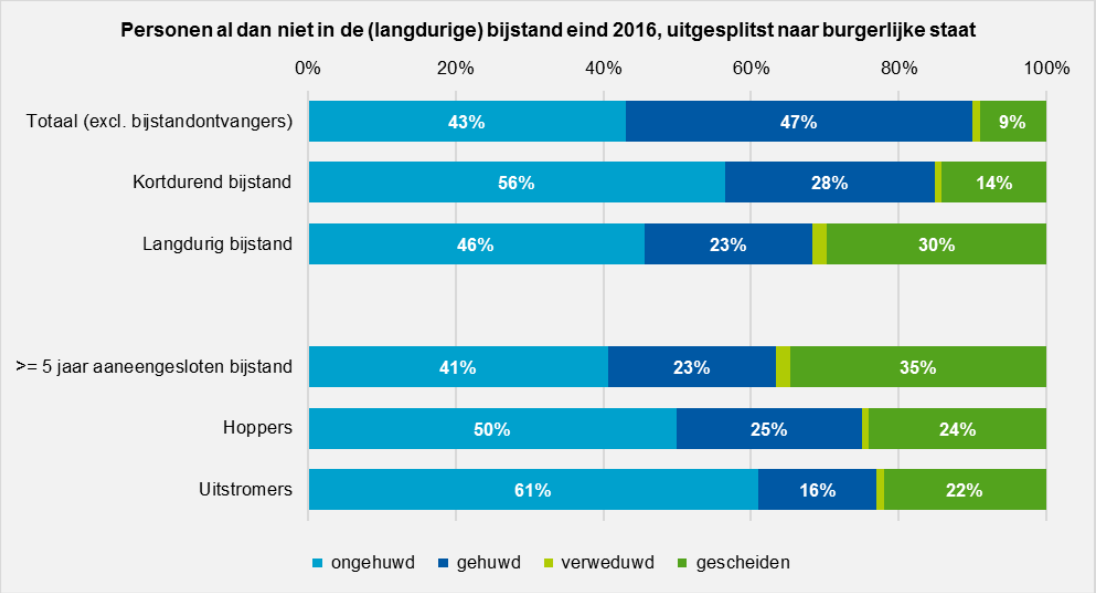
In de tabel 1 is te zien dat personen die eind 2016 bijstand ontvingen vaker een niet-westerse migratieachtergrond hebben dan personen die geen bijstand ontvingen. Iets meer dan de helft (55 procent) van de kortdurende bijstandontvangers en iets minder dan de helft (47 procent) van de langdurige bijstandsontvangers had een niet-westerse migratieachtergrond. Tabel 2 laat zien dat hoppers en uitstromers in vergelijking tot overige langdurige bijstandsontvangers iets minder vaak een 1e generatie niet-westerse migratieachtergrond en iets vaker een 2e generatie niet-westerse migratieachtergrond hadden.

Plaats in het huishouden

Ook is in tabel 1 te zien dat bijstandsontvangers vaker alleenstaande of ouder in een eenouderhuishouden waren. Dit was nog vaker het geval bij langdurige bijstandsontvangers. Van de langdurige bijstandsontvanger was 44 procent alleenstaande en 24 procent alleenstaande ouder. Voornamelijk langdurige (27 procent), maar ook kortdurende bijstandsontvangers (32 procent), waren minder vaak samenwonend dan niet niet-bijstandsontvangers (63 procent). Opvallend is dat uitstromers uit de langdurige bijstand iets vaker dan in de totale groep langdurige bijstandsontvangers alleenstaande ouder of thuiswonend kind waren (zie tabel 2).

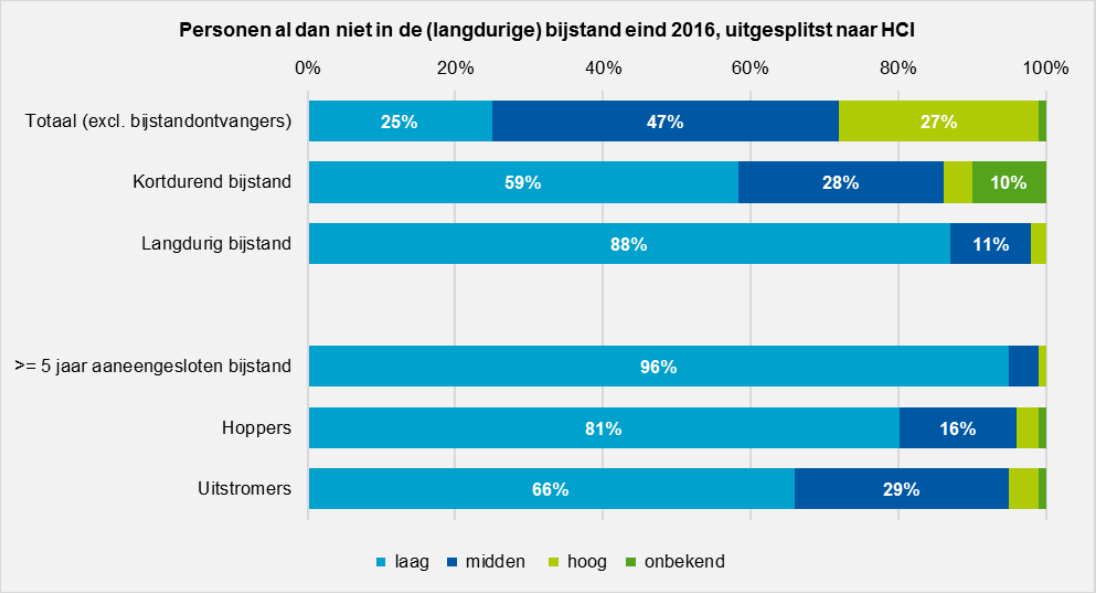
Burgerlijke staat

In tabel 1 en onderstaande figuur is te zien dat kortdurende bijstandsontvangers minder vaak gehuwd waren dan personen die geen of langdurig bijstand ontvingen eind 2016. Bijna de helft van de personen die geen bijstand ontvingen was gehuwd, terwijl iets meer dan een kwart van de kortdurende bijstandsontvangers en iets minder dan een kwart van de langdurige bijstandsontvangers gehuwd was. Langdurige bijstandsontvangers waren drie keer zo vaak als niet-bijstandsontvangers en twee keer zo vaak als kortdurende bijstandsontvangers gescheiden. Hoppers en voornamelijk uitstromers waren vaker dan de andere groepen langdurige bijstandsontvangers ongehuwd en minder vaak gehuwd of gescheiden (tabel 2).

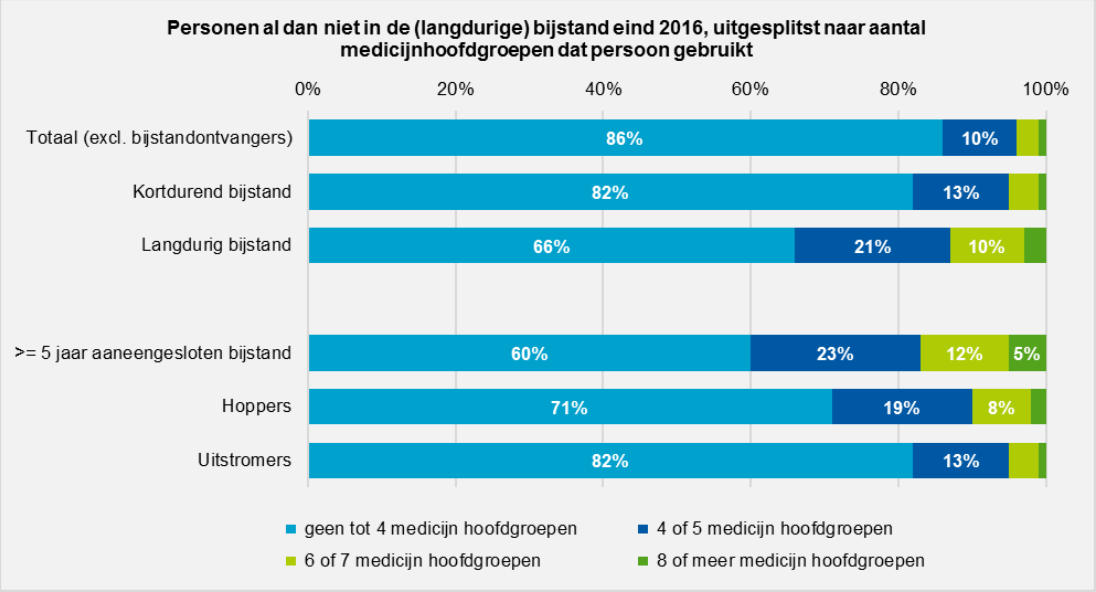
Human Capital Index

Tabel 1 onderstaande figuur laten zien dat eind 2016 het merendeel van de bijstandontvangers een lage Human Capital Index (HCI) had. HCI wordt samengesteld op basis van opleidingsniveau en arbeidsverleden, waarbij het arbeidsverleden is bepaald op basis van het cumulatief arbeidsinkomen over de afgelopen 5 jaar. Bijstandsontvangers zullen weinig tot geen inkomen uit arbeid hebben en het is daarom niet verassend dat met name personen die langdurig in de bijstand zaten vaker een lage HCI hadden. Waar 88 procent van de totale groep langdurige bijstandsontvangers een lage HCI had, was dit voor de hoppers en uitstromers binnen deze groep respectievelijk 81 en 66 procent. Met name uitstromers hadden dus relatief vaak een gemiddeld of hoge HCI.

Aantal medicijnhoofdgroepen dat persoon gebruikt

In de tabellen wordt onderscheid gemaakt naar het aantal medicijnhoofdgroepen dat personen gebruiken. Door langdurige bijstandsontvangers werd van een hoger aantal hoofdgroepen gebruik gemaakt (tabel 1). Binnen de groep personen die 5 jaar of langer bijstand ontving werd relatief van de meeste hoofdgroepen gebruik gemaakt. Dit zou een indicatie kunnen zijn voor een gemiddeld slechtere gezondheid binnen deze groepen (tabel 2). Uitstromers uit de langdurige bijstand maakten in vergelijking tot de totale groep langdurige bijstandsontvangers van een lager aantal medicijnhoofdgroepen gebruik. Uitstromers waren wat dat betreft meer vergelijkbaar met kortdurende bijstandsontvangers (tabel 2).

Geestelijke gezondheid

In de tabellen is per groep weergegeven hoeveel personen gebruik hebben gemaakt van GGZ-zorg in 2015 en/of medicatie tegen verslaving, depressie dan wel psychose in 2016. Bijstandsontvangers maakten vaker gebruik van GGZ-zorg en medicatie tegen verslaving, depressie en psychose dan personen die geen bijstand ontvingen eind 2016. In tabel 1 is te zien dat langdurige

bijstandsontvangers vaker gebruik maakten van GGZ-zorg en deze typen medicatie dan kortdurende bijstandsontvangers. Binnen de groep langdurige bijstandsontvangers was het aandeel dat gebruik heeft gemaakt van GGZ-zorg het grootst voor hoppers en het aandeel dat gebruik heeft gemaakt van medicatie tegen verslaving, depressie en psychose het hoogst voor personen die 5 jaar of langer bijstand ontvingen (tabel 2). Uitstromers binnen deze groep maakten aanzienlijk minder vaak gebruik van medicatie tegen verslaving, depressie en psychose (tabel 2).

SRG-voorzieningen

Re-integratievoorzieningen van de gemeenten (SRG) werden relatief vaker ingezet bij personen met een bijstandsuitkering dan bij personen zonder bijstandsuitkering. Dit was vaker het geval voor kortdurende bijstandsontvangers dan voor langdurige bijstandsontvangers (tabel 1). Tabel 2 laat zien dat van de subpopulaties binnen de groep langdurige bijstandsontvangers relatief veel uitstromers gebruik maakten van een SRG-voorziening. Ook hoppers maakten relatief iets vaker gebruik van een SRG-voorziening. Personen die 5 jaar of langer aaneengesloten in de bijstand zitten maakten relatief weinig gebruik van de verschillende soorten SRG-voorzieningen. Dit beeld geldt zowel voor gebruik van SRG-voorzieningen in 2016 als voor gebruik in 2017.

Beschikbaarheid van werk

Eind 2016 woonden meer mensen in gemeenten met een hoge beschikbaarheid van werk. Dit komt doordat gemeenten met een hoge beschikbaarheid van werk vaak ook gemeenten zijn waar veel mensen woonachtig zijn. Het aandeel personen dat in een gemeente met een hoge beschikbaarheid van werk woonde, is iets hoger onder langdurige bijstandsontvangers. Net als figuur 1 laten de gegevens in de tabellen geen duidelijk verband zien tussen beschikbaarheid van werk en uitstroom.

Kruisingen met achtergrondkenmerken

In het vorige onderdeel werd ingegaan op de resultaten voor de totale groepen. In dit onderdeel worden een aantal opvallende resultaten besproken als deze groepen verder worden opgesplitst naar leeftijd, HCI, huishoudtype, migratieachtergrond en gemeentecluster.

Kruising met leeftijd

De kruising met leeftijd in tabellen 1 en 2 geeft per subpopulatie inzicht in hoe de verdeling over verschillende categorieën van achtergrondkenmerken was in drie leeftijdsklassen. Zo is bijvoorbeeld in tabel 1 te zien dat het aantal medicijnhoofdgroepen dat werd gebruikt hoger is voor langdurige bijstandsontvangers en dat dit voor alle leeftijdscategorieën het geval was. Het is dus niet zo dat het hogere aantal soorten medicijngroepen dat gebruikt werd door langdurige bijstandsontvangers wordt veroorzaakt door de gemiddeld hogere leeftijd van deze groep.

Kruising met HCI

In tabel 3 is onder andere te zien dat een groot deel van de langdurige bijstandsontvangers met een laag HCI, personen van 45 jaar tot AOW-leeftijd waren (61 procent). Deze leeftijdscategorie kwam onder personen met een laag HCI binnen de groep personen die geen bijstandsuitkering ontvingen (51 procent) en voornamelijk bij kortdurende bijstandsontvangers (32 procent) relatief minder vaak voor. Ook laat de tabel zien dat bijstandsontvangers met een hoog HCI voornamelijk 27 tot 45 jaar waren (82 procent van de kortdurende en 97 procent van de langdurige bijstandsontvangers). Bij personen met een hoog HCI die geen bijstandsuitkering ontvingen was dit een stuk minder vaak het geval, 44 procent was 27 tot 45 jaar. In tabel 4 valt onder andere op dat uitstromers uit de langdurige bijstand personen met een laag HCI relatief vaak jonger dan 45 jaar waren (70 procent) in vergelijking tot de totale groep langdurige bijstandsontvangers (39 procent).

Kruising met alleenstaande en ouder in eenouderhuishouden
In tabel 5 is onder andere te zien dat bijstandsontvangers die ouder in een eenouderhuishouden waren in 94 procent van de gevallen vrouw waren. Van de ouders in eenouderhuishoudens die geen bijstand ontvingen was 79 procent vrouw, dat is aanzienlijk minder dan voor de bijstandsontvangers het geval was. In deze tabellen 5 en 6 is daarnaast te zien dat een klein deel van de alleenstaanden en ouders in eenouderhuishoudens gehuwd was. Dit kan komen doordat personen wel gehuwd waren, maar niet op hetzelfde adres woonden als hun echtgenoot.

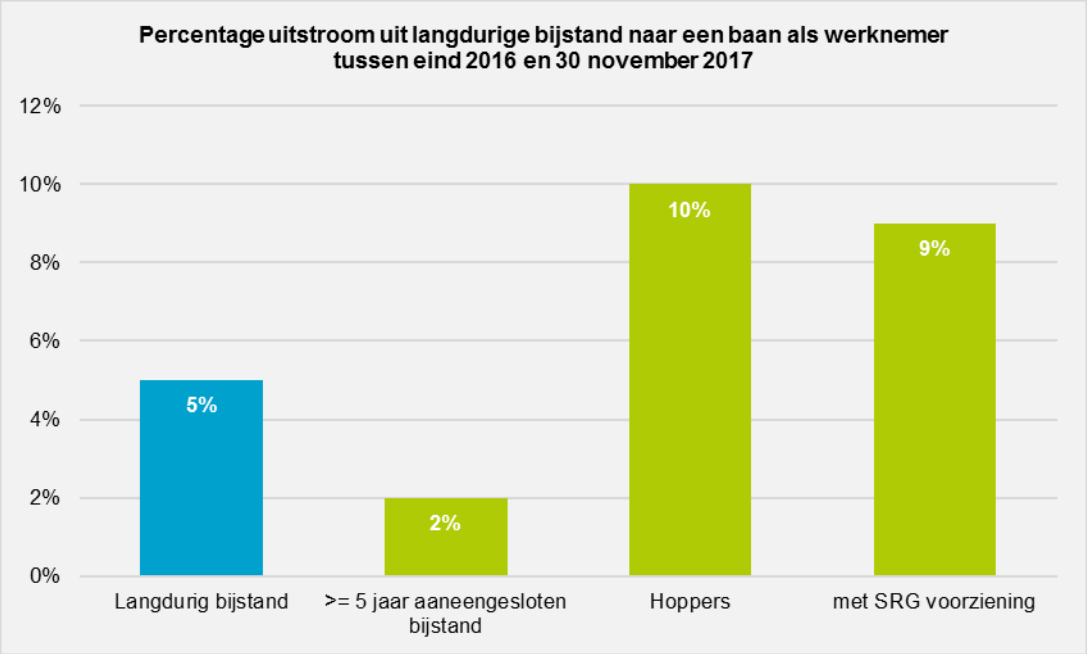
Kruising met migratieachtergrond
In tabel 7 valt onder andere op dat bijstandsontvangers eind 2016 minder vaak gehuwd waren dan niet-bijstandsontvangers, maar dat dit verschil minder groot was voor bijstandsontvangers met een niet-westerse migratieachtergrond. Onder personen die geen bijstand ontvingen was iets minder dan de helft gehuwd, ongeacht hun migratieachtergrond. Van de totale langdurige bijstandsontvangers was 23 procent gehuwd is, terwijl 35 procent van de langdurige bijstandsontvangers met een niet-westerse migratieachtergrond gehuwd was. Onder kortdurende bijstandsontvangers is eenzelfde patroon te zien.

Daarnaast is te zien dat langdurige bijstandsontvangers met een niet-westerse migratieachtergrond minder vaak gebruik maakten van GGZ-zorg (11 procent) dan langdurige bijstandsontvangers met een Nederlandse achtergrond (18 procent). Een vergelijkbaar patroon is te zien onder kortdurende bijstandsontvangers, maar voor personen die geen bijstand ontvingen is nauwelijks samenhang te zien tussen achtergrond en gebruik van GGZ-zorg.

Kruising met gemeentecluster
Tabellen 9 en 10 geven inzicht in of kenmerken van de subpopulaties varieerden tussen verschillende gemeenteclusters. In tabel 10 is bijvoorbeeld te zien dat alleenstaanden onder bijstandsontvangers altijd het grootste aandeel hadden, ongeacht het gemeentecluster. Dit is niet geval voor personen die geen bijstand ontvingen. Het aandeel alleenstaande onder niet-bijstandsontvangers varieerde meer tussen clusters en was in stedelijke agglomeraties en studentensteden een stuk hoger dan in de andere typen gemeenten.

Uitstroom uit langdurige bijstand
Tabel 11 beschrijft per gemeentecluster en gemeente het aantal personen van 18 jaar tot de AOW-leeftijd en het aantal personen dat een bijstandsuitkering ontving eind 2016. Daarnaast bevat de tabel het percentage dat uitstroomde naar een baan voor de subpopulaties langdurig in de bijstand, personen die 5 jaar aaneengesloten bijstand ontvingen, hoppers en personen die in 2016 of 2017 gebruik maakten van een SRG-voorziening.

Totaal Nederland
Van de personen die eind 2016 langdurige bijstandsontvangers waren, stroomde 5 procent uit tussen eind 2016 en november 2017. Voor personen die 5 jaar of langer bijstand ontvingen was de uitstroom lager, namelijk 2 procent. Van de hoppers stroomde 10 procent uit in deze periode. Voor langdurige bijstandsontvangers die gebruik maken van een re-integratievoorziening van de gemeente (SRG) was de uitstroom 9 procent.

Naar gemeentecluster en gemeente

De laagste uitstroom uit de langdurige bijstand is te zien in studentensteden en middelgrote stedelijke gemeenten, in deze gemeenteclusters was het gemiddelde uitstroompercentage 4 procent. Plattelandsgemeenten hadden met 7 procent het hoogste uitstroompercentage. De gemeenten Groningen en Pijnacker-Nootdorp hadden een relatief laag uitstroompercentage (3 procent). De wat kleinere gemeenten hadden over het algemeen hogere uitstroompercentages. Dit komt deels doordat deze gemeenten een laag aantal langdurige bijstandsontvangers hadden waardoor een laag absoluut aantal uitstromers een hoge relatieve uitstroom oplevert. Van de gemeenten met minimaal 1000 langdurige bijstandsontvangers hadden de gemeente Veenendaal (9 procent) en de gemeente Oldambt (8 procent) het hoogste uitstroompercentage.

Uitstroom uit langdurige bijstand en beschikbaarheid van werk

In figuur 1 wordt per gemeente de uitstroom uit de langdurige bijstand naar een baan als werknemer tussen eind 2016 en 30 november 2017 weergegeven. Daarnaast toont de figuur de beschikbaarheid van werk in januari 2016. Gemeenten met een lage beschikbaarheid worden in oranje weergegeven, gemeenten met een middelmatige beschikbaarheid in blauw en gemeenten met een hoge beschikbaarheid in groen. De kleurschaal geeft de uitstroom weer, hoe donkerder de kleur hoe hoger het uitstroompercentage in de desbetreffende gemeente. De figuur laat wel duidelijke regionale verschillen in de beschikbaarheid van werk zien, maar toont geen samenhang tussen beschikbaarheid van werk en de mate van uitstroom uit de langdurige bijstand.